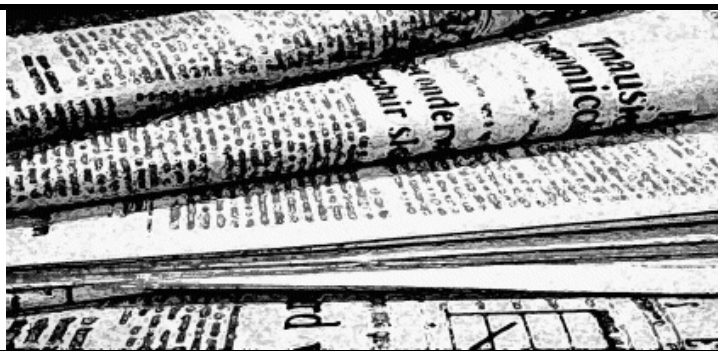

Nationale Bank van België

Perscommuniqué
Brussel, 15 december 2003

DE SOCIALE BALANS 2002

(Artikel gepubliceerd in het Economisch Tijdschrift van het 4e kwartaal 2003)

De in 1996 ingevoerde sociale balans bevat een coherent geheel van gegevens aangaande diverse aspecten van de werkgelegenheid in de ondernemingen: het contractuele statuut van de werknemers, hun geslacht, hun studieniveau, het aantal gewerkte uren, de personeelskosten, het opleidingsbeleid, enz. Dit artikel licht de voorlopige resultaten toe die afgeleid zijn uit de analyse van de sociale balansen voor het jaar 2002. De gegevens zijn nog niet beschikbaar voor alle ondernemingen die een sociale balans moeten invullen, waardoor de studie betrekking heeft op een beperkte ondernemingspopulatie, die samengesteld is volgens het principe van een constant staal. Die populatie dekt ongeveer drie vierden van de werknemers en de helft van de ondernemingen uit de totale populatie. De voornaamste conclusies van de studie luiden als volgt:

Werkgelegenheid

- Het aantal werknemers in de particuliere sector is, gemiddeld, in 2002 nog licht toegenomen. Daarentegen blijkt uit de inkrimping met 0,6 pct. van het personeelsbestand aan het einde van het jaar, alsook uit de daling met 1,2 pct. van het totale aantal gewerkte uren dat de ondernemingen in de loop van het jaar hun personeel ingrijpend dienden aan te passen als reactie op de aanhoudende onzekerheid op conjunctuurvlak.
- De werkgelegenheid voor vrouwen is opnieuw gestegen: eind 2002 vertegenwoordigden zij 37,1 pct. van de werkzame personen, tegen 36,6 pct. in 2001. Opgesplitst naar sector is de personeelsbezetting in de dienstenbranches met gemiddeld 1,8 pct. gegroeid, terwijl de werkgelegenheid merkelijk verminderde in de industrie (-2,6 pct.) en stagneerde in de bouwnijverheid (-0,1 pct.).
- Enkel de kleine ondernemingen lieten gemiddeld in 2002 een netto werkgelegenheidscreatie optekenen: het aantal voltijdse equivalenten (VTE) nam er toe met 2,3 pct. De grotere ondernemingen hebben daarentegen over het geheel genomen hun personeelsbestand teruggeschoefd, namelijk met 0,6 pct. in de middelgrote en 0,8 pct. in de grote ondernemingen; deze laatste hebben meer dan 53 pct. van de werknemers van de beperkte populatie in dienst.

- Een substitutie van laag- en matiggeschoolde arbeid door hogergeschoolde arbeid is vastgesteld in de ondernemingen die een volledig schema neerleggen: de werkgelegenheid voor werknemers met ten hoogste een getuigschrift van lager of secundair onderwijs is gedaald (-17.500), terwijl die voor gediplomeerden van het hoger, al dan niet universitair onderwijs toenam (+4.000). De arbeiders hebben overigens de zwaarste tol betaald voor de conjunctuurverzwakking, die de werkgelegenheid in de industrie hard heeft getroffen.
- Het aandeel van deeltijdarbeid is verder gegroeid tot 21,3 pct. in 2002, ten opzichte van 20 pct. in 2001. Deze groei werd zowel in de kleine als in de middelgrote en grote ondernemingen waargenomen en resulteert grotendeels uit interne bewegingen in de bedrijven, dat wil zeggen uit de overgang van voltijdbanen naar banen met een verkorte arbeidsduur, vooral in de grote ondernemingen, waar de wensen van werknemers om korter te werken wellicht gemakkelijker in overweging kunnen worden genomen. Deeltijdarbeid draagt ook bij tot een spreiding van het arbeidsvolume over een groter aantal personen: in 2002 waren er zowat 9 pct. meer personen aan het werk dan wanneer dat stelsel niet had bestaan.
- De daling van de werkgelegenheid aan het einde van het boekjaar had een verhoudingsgewijs sterkere weerslag op de werknemers met een arbeidsovereenkomst voor bepaalde duur, een vervangingsovereenkomst of een overeenkomst voor een duidelijk omschreven werk, zodat het aandeel van de werknemers die ingeschreven zijn met een overeenkomst voor onbepaalde duur - en die nog steeds het leeuwendeel van het personeelsbestand uitmaken - licht toenam van 94 tot 94,2 pct. In de grote ondernemingen trof de inkrimping van het personeelsbestand alle soorten arbeidsovereenkomsten; het werkgelegenheidsverloop was contrastrijker in de kleine en middelgrote ondernemingen.
- Het aandeel van uitzendkrachten in de ondernemingen uit de beperkte populatie die een volledig schema neerleggen, is in 2002 opnieuw licht gedaald en bedraagt nu nog slechts 2,6 pct. van de totale werkgelegenheid. Die in vrijwel alle bedrijfstakken opgetekende daling deed zich voor in de grote en de middelgrote ondernemingen, terwijl in de kleine bedrijven het aandeel van uitzendarbeid (dat meer dan 10 pct. uitmaakt van het personeelsbestand in de ondernemingen die minder dan 10 personen in VTE tewerkstellen en gebruik maken van uitzendkrachten) licht toenam.
- De vaakst gebruikte maatregelen ter ondersteuning van de werkgelegenheid zijn, volgens de sociale balans, de structurele verminderingen van de sociale lasten, de verlagingen van de persoonlijke bijdragen voor de laagbetaalde werknemers en het "Sociale Maribel"-programma: het aantal betrokken werknemers bedroeg in 2002 respectievelijk 68, 12 en 3 pct. van het totale personeelsbestand van de ondernemingen uit de beperkte populatie.

Personeelskosten

- De personeelskosten zijn tussen 2001 en 2002 met 3,5 pct. gestegen. Gelet op de daling van het arbeidsvolume zijn de personeelskosten per gewerkt uur sterker gegroeid, meer bepaald met 4,8 pct. De kosten stegen iets sneller in de kleine ondernemingen (5,4 pct.) dan in de middelgrote (5 pct.) en de grote (4,8 pct.).

- Aangezien 2002 het tweede jaar was waarin het centrale akkoord van december 2000 van toepassing was, werd een ad-hocpopulatie van ondernemingen samengesteld om de toename van de loonkosten in de sociale balansen tijdens de periode 2001-2002 te meten. In totaal bedroeg die toename nagenoeg 10 pct. in de ondernemingen uit die populatie. De kosten stegen ongeveer 10 pct. of meer in de voornaamste bedrijfstakken (behalve in de branche financiële dienstverlening, vastgoed en diensten aan bedrijven, waar de stijging beperkter bleef) en in alle ondernemingscategorieën, maar men stelt ook belangrijke verschillen vast in omvang van de stijgingen en hun verdeling over de twee door het akkoord bestreken jaren.

Opleiding

- Gemiddeld volgde 39,9 pct. van de werknemers een opleiding. De gemiddelde opleidingskosten bedroegen zowat 1.425 euro per begunstigde, voor een gemiddelde duur van nagenoeg 32 uur. In 2002 spendeerden de ondernemingen uit de beperkte populatie 1,36 pct. van de loonkosten aan opleiding.
- De indicatoren in verband met opleiding vertonen uiteenlopende ontwikkelingen. Hoewel het aandeel van ondernemingen met opleidingsactiviteiten in de lift zit, net als trouwens de participatiegraad, lopen de aan opleiding bestede middelen en tijd (die respectievelijk worden berekend ten opzichte van de totale personeelskosten en het totale aantal gewerkte uren) daarentegen terug. Een en ander stemt overeen met de sinds 2001 opgetekende tendensen en geeft aan dat opleidingsinspanningen conjunctuurgebonden zijn.
- De aanzienlijke verschillen in opleidingsinspanningen naar gelang van de bedrijfsgrootte zijn tussen 2001 en 2002 afgenomen. In de kleine ondernemingen vertoonden alle opleidingsindicatoren een aanzienlijke stijging (weliswaar uitgaande van een laag peil), terwijl de prestaties van de middelgrote en grote ondernemingen terugliepen.